תורה אור

אהלכה כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם עבר ועבד עבודתו בכשרה, אמר רב יהודה אמר רב גהלכה כר' יוסי ומודה ר' יוסי גשאם מת ראשון שחוזר לעבודתו, פשיטא מהו דתימא הויא ליה צרה מחיים, קמ"ל: ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו: ורבנן נמי הא חיישי לשמא? אמרי לך רבנן טומאה שכיחא *מיתה *לא שכיחא: אמרו לו א"כ אין לדבר סוף: שפיר קא אמרי ליה לרבי יהודה? ורבי יהודה אמר לך: למיתה דחדא חיישינן, למיתה דתרתי לא חיישינן, ורבנן אי איכא למיחש, אפילו למיתה דתרין חיישינן, ורבנן נימא אינהו לנפשיהו? אמרי לך רבנן כ"ג זריז הוא, אי זריז הוא למה מתקינין כהן אחר? כיון דעבדינן ליה צרה כל שכן דמזדרז טפי; ומי סגי ליה בתקנתא, ביתו אמר רחמנא והך לאו ביתו היא? דמקדש לה, והא כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא? דכניס לה, א"כ הוה ליה שני בתים ורחמנא אמר וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים? דהדר מגרש לה, אי מגרש לה הדרא קושיין לדוכתא? לא צריכא דמגרש לה על תנאי, באמר לה הרי זה גיטיך על מנת [שתמותי] ודילמא לא מייתא והוה ליה שני בתים? אלא באמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמותי: אי לא מיתה מיגרשא לה ואי מיתה הא קיימא הך, ודילמא היא לא מיתה והוה ליה גיטא דהאי גיטא ומייתא חברתה וקם ליה בלא בית? אלא באמר לה על מנת שתמות [אחת מכם]: מיתה הא, קיימא הך, מיתה הך, הא קיימא הא, ודילמא לא מייתא ולא חדא מינייהו והוה ליה שני בתים, ועוד כי האי גוונא מי הוי גיטא *והאמר רבא הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין: כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות, כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות? אלא באמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך: אי לא מיתה חברתה מיגרשא ואי מיתה הא קיימא הא, ודילמא מייתא חברתה בפלגא העבודה ואיגלי מלתא למפרע

ויקרא טז

(עירובין סו: סוכה כד: גיטין (כה) פג: ע"ש)

רש"י

כיון דאמרי אי איכא למיחש, חיישינן נמי למיתה דתרתי, נימרו נמי בטומאה: אי איכא למיחש חיישינן נמי לטומאה דתרי, ואין לדבר סוף: **זריז הוא.** ונשמר מן הטומאה אבל מיתה אין מסורה בידינו: **בתקנתא.** בהזמנה: **הדרא קושיין.** דשמא תמות: **על מנת שתמותי.** ביוה"כ ואם מתה בו ביום נמצא גט למפרע ואין כאן אלא בית אחד ואם לא מתה היא ומתה חבירתה נשארה לו זאת שאין הגט גט וכל סוגיא זאת אין תירוצין שבה יכולין לעמוד כי יש להן תשובות רבות ואינו אלא כי מלמדין אותנו (א) ואם תאמר כן יש להשיב כן ואינו משיב כל תשובות שיש להשיב כי באחת הוא מסלקו לתרץ בענין אחר עד שהעמידה על מכונה: **ודילמא לא מייתא.** ואין הגט גט: (ב) **ע"מ שלא תמות.** ואי לא מתה כדקאמר הוה ליה גיטא למיפרע: **כהאי גוונא.** שהתנאי תלוי בחייה מי הוה גט: **אין זה כריתות.** שהרי כל ימי חייה קשורה בו ואנן כריתות בעינן: **כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות.** ותינשא לאחר מיתת פלוני וגם מהיום הוא גט שאם קלקלה אין כאן חיוב אשת איש שאינו אלא כחשש שמא תשתה יין בחיי פלוני: **שלא תמות חברתיך.** ואי לא מתה חבירתה הוה לה גט למפרע ואין כאן אלא בית אחד:

אם

תוספות

הלכה כר' יוסי. תימה הילכתא למשיחא דהי ה"ג פריך בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) ובפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נא:) ויש לומר דאיכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה לפרנס הממונה על הגיזבר ועבר מחמת אונס שכשיעבור האונס חוזר לשררתו וגם נוהגין כבוד בשני כי ההוא מעשה דר"ג וראב"ע* וההיא דפ' קמא דתענית (דף ד:) דפסיק כר"ג דאמר בז' במרחשון שואלין הגשמים ומוקי לה בזמן שבית המקדש קיים י"ל דנפקא מינה אפילו בזמן הזה לבני [בבל דאית] להו פירי בדברא כדאיתא התם והא דאמר בפסחים פ' אלו דברים (ד' סו·) גבי פסח כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאי אפשר לעשות מע"ש דוחה את השבת ופסיק בגמרא (דף סט:) הלכה כר"ע יש לומר דנפקא מינה לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסיק רב יהודה הכי בפרק ר"א דמילה (שבת דף קלג.) מ"מ פסיק הכי בתרי דוכתי לאלומי פיסקא דמילה וקשה (*דבס"פ התכלת (מנחות ד' נב·)) פסיק כר"ש וכאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתי כ"ג* וי"ל דאין הש"ס תופס זה בקושיא הילכתא למשיחא אלא רב יוסף מקשה אותו בפרק ד' מיתות (סנהדרין שם) ובפרק בית שמאי *אבל הש"ס אינו חושש כי היכי דמהדר ליה לרב יוסף בפרק בית שמאי אלא מעתה(*ט') שחיטת קדשים לא ניתני ורבי' חיים כהן זצ"ל תירץ דלא פריך הכי אלא היכא דאיכא תרתי הילכתא למשיחא ועבירה כגון ההיא דפרק ב"ש דאיירי בפיגול ובפרק ד' מיתות גבי בת כהן שזינתה וכיון דאיכא תרתי מילתא דלא שכיחא היא ולא הוי ליה למיפסק הילכתא במילתא דלא שכיחא כלל*: **דמגרש** לה על תנאי. המתרץ היה דעתו לתרץ כדמסקינן דלחדא אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך ולחדא אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתכנס לבית הכנסת אלא שבעל הש"ס לא מסיק למילתיה של המתרץ והולך ומדקדק בפירוש דמילתיה דאמר לה על מנת שתמותי כו' כלומר היכי בעית למימר על תנאי אי דאמר לה על מנת שתמותי ודילמא לא מתה והוו לה שני בתים אלא דאמר לה על מנת שלא תמות וכו' אהא נמי איכא למיפרך וכו' עד מסקנא דמילתא כולה מדברי בעל הש"ס שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינויא דעל תנאי ולא מיתוקמא ליה אלא כדמסיק דלחדא אמר ע"מ שלא תמות חברתיך וכו' ותדע שאין כן דלכל הנך אלא דאמר לה הם מדברי המקשה שהולך ומדקדק מכח קושיות עד שהוא יורד על האמת דבכולם יש דל"ה אלא דאמר ובשינויא בתרא גרס אלא לחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתכנס לבית הכנסת ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך ואין דעתו להקשות על אותו תירוץ גרסינן לחדא ול"ג דלחדא בדל"ת:

על מנת שתמותי. הוה מצי למיפרך א"כ אמאי מגרש לה י"ל איכא למימר על מנת שתמותי בפלגא דעבודה הלכך מגרשה דלא ליהוו עד ההיא שעתא שני בתים: **על** מנת שתמות אחת מכם. הוה מצי למיפרך ודילמא מתה לה חדא מינייהו והוה ליה גיטא וקם ליה בלא בית אלא ניחא ליה טפי למיפרך ודילמא לא מתה ולא חדא דהא שכיח טפי: **כל** ימי חיי וחייכי כו'. תימה לר"י דבפרק המגרש (גיטין דף פג:) אמרינן אמר רבא ה"ז גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות ופריך מאי שנא חיי פלוני דדילמא מיית ומקיימא ליה לתנאיה חיי דידיה נמי דילמא מיית וכו' עד אלא כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות והשתא קשה דסוגיא דהכא איכא לא כדאמר ס"ד מעיקרא התם ולא כמסקנא ועוד הקשה ר"י מאי האי דהוי לא תלא אלא בחיי חבירתה לחודא הוי גט ובשביל שתלה או בחייה או בחיי חבירתה מיגרע גרע וכ"ל דנקט הכא לישנא דמעיקרא ודמסקנא דהתם וה"פ והאמר רבא כל ימי חיי הייני לישנא דמעיקרא וכ"ש כל ימי חייכי אין זה כריתות פירוש בין שאמר כל ימי חיי כדמעיקרא בין שאמר חייכי כדמסקנא דהתם אין זה כריתות והכא כל ימי חייכי הוא וא"כ פריך שפיר לכל לישני דהתם דאע"ג דאילו לא אמר אלא ע"מ שתמות חברתיך הוי גיטא השתא דתלה התנאי נמי במיתתה איכא למימר דמיגרע גרע דכל היכא דאיכא תנאי דאפשר דמקיים במיתתה ויחולו קיום התנאי והגט בשעת מיתתה אין זה כריתות והכא נמי אי מייתא איהי ברישא הרי חל קיום התנאי והגט ביחד במיתתה ולא דמי להיכא דאמר על מנת שתמות חברתיך דכי מייתא חבירתה ברישא חייל גיטה בחייה של זאת ואי היא מייתא ברישא לא חל גיטא: [ועי' תוס' גיטין פג: ד"ה כל כו' שהביאו סוגיא זו בקושיא]:

אלא דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתמות חברתיך. נראה לפרש דאמר לה נמי הא וקאי אמאי דסליק מיניה דשני דאמר ע"מ שלא תמות חברתיך ופריך ודילמא מייתא בפלגא דעבודה כו' ומשני דאמר לה תרוייהו לישני הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך ואמר לה נמי על מנת שתמות חברתיך בפלגא דעבודה דאי לא אמר לה אלא על מנת שתמות חברתיך הוה ליה למיפרך ודילמא לא מייתא חבירתה והוו ליה שני בתים והא שכיחא טפי דלא מתה כדפי' לעיל [ד"ה ע"מ שתמות] אלא על כרחך מיירי דאמר לה תרוייהו לישני:

אלא

מסורת הש"ס

[עי' תוס' יבמות כו: ד"ה למיתה וכו' ותוס' לעיל ב. ד"ה וחכמים אומרים]

עין משפט נר מצוה

מט א ב ג מיי' פ"א מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:

נ ד ה מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הלכה י:

נא ו מיי' פ"ח מהלכות גירושין הלכה י:

[ברכות כח.]

[סוכה נג·]

[צ"ל דבפ' התכלת (מה:)]

כר"ש בן ננס

[דבס"פ התכלת [שם דף נב:]]

[לפנינו הגירס' בפרק ב"ש רבה במקום רב יוסף]

[צ"ל כג]

[ועי' תוס' סנהדרין נא: ד"ה הלכתא ותוס' זבחים מה. סו. ד"ה הלכתא ותוס' מנחות מה: נב: ד"ה הלכה ותוס' שבת קלג. ד"ה ותקן]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה על מנת שתמותי וכו' מלמדין אותנו שאם תאמר כן: (ב) ד"ה ע"מ שלא תמות דבור זה צ"ל קודם ד"ה ע"מ שתמותי:

גליון הש"ס

גמ' הלכה כר"י. עיין תשובת פנים מאירות ח"ב סי' נא: שם תו"ל כ' בתים. עי' משנה למלך פ"ג הי"א מהל' עבדים:

רבינו חננאל

ראוי לכ"ג משום איבה תם אינו חוזר לכהן הדיוט שמעלין בקדש ולא מורידין. א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי. ומודה ר' יוסי שאם עבר ועבד עבודתו כשרה. אמר רב הלכתא כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו: ר' יהודה אמר אף אשה אחרת מתקינין לו כו'. והא רבנן נמי חיישי לשמא ומתקינין לו כהן אחר תחתיו. ורחי טומאה שכיחא מיתת אשתו לא שכיחא פתאום בלא חולי מילתא דלא שכיחא היא ומי סגי לה בתקנתא גרידא [כיון] דלא קנאה מה הועיל ושקלו וטרו בהא ואוקמה דמקדש לה וכנים לה ומגרש להו לתרווייהו על תנאי ללאה אמר

תוספות ישנים

הלכה כר' יוסי. אין להקשות כאן הלכתא למשיחא כי היכי דפריך בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) גבי פיגול ובסנהדרין (דף נא:) גבי שריפת בת כהן דהתם הכא איצטריך בזמן הזה כגון אם העבירו זקן מנשיאותו שנוהגין בו כבוד כי ההוא מעשה דר"ג ור"א בן עזריה בברכות (דף כח.) וכן בקידושין (דף עב:) גבי ממזרים ונתינים כשרים לעתיד לבוא דפסק שמואל כר' יוסי ונפקא מינה למשפחה שנשמעה נטמעה כי אין לחוש כל כך שן יחזרו ויתגלו וכן בס"פ אלו דברים (פסחים דף סו.) דקאמר ר' עקיבא גבי הזאה שבות כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כו' דמשמע נמי דאפילו מכשירין דאיכא כרת לא דחו שבות אבל יש לגמגם על ההיא דמנחות בפרק התכלת (דף נב:) דקאמר התם א"ר יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי דאמר מפרים לה שני קנים והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה דתנן חמשה קמצים הן כו' דמאי שייכא בזה בזמן הזה ושמא לא בא [אלא] לומר נראין דברי אבא יוסי בן דוסתאי והתלמוד הקשה שר' יוחנן רגיל לומר דבריו אליבא דסתם משנה אי נמי רב יוסף הוא דמקשי הכי ולא שאר אמוראים ורבינו אפרים שמע בשם רבינו חיים אבי אמי נ"ע דלא שייך למיפרך הלכתא למשיחא אלא היכא שיש עבירה בדבר כגון פסול זובחים ושריפת בת כהן דבסנהדרין שאי זה הדבר אין רגיל להיות שאינו צריך עד ימות המשיח וגם אז לא יהיה הדבר שיהיו כולם צדיקים אבל קשה לי קצת שמצינו בכמה מקומות שמתמה כך כדאמרינן לעיל כיצד מלבישין לעתיד לבא כשיחיו אהרן ובניו ומשה רבינו עמהם והיינו כמו הלכתא למשיחא שאינו צריך עכשיו כלל לכך וכן פרק בתרא דנדה וכי מתים לעתיד לבא צריכין הזאת שלישי ושביעי כו' מיהו התם אינו יודע לתרץ כלום: **מיתה** לא שכיחא. וא"ת דהכא לא חיישי רבנן למיתה ואילו ביבמות בפ' ד' אחין (דף כו.) קאמר ודילמא אדמייבם הד מייה אידך וקמבטל מצות יבמין וי"ל דמילתא דזמן מרובה חיישינן למיתה דיומא לא חיישינן וא"ת הא דאמרינן בפרק כל הגט (גיטין כח.) דפריך מהך הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד על הפיא הלך למדינת הים הרי זה אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ומשני אביי הא ר"מ דלא חייש למיתה והא ר' יהודה דחייש למיתה רבא אמר לשמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא אבל אביי דלא מפליג בין שמא מת לשמא ימות משמע דלא חייש לשמא ימות אפילו לזמן מרובה יש לומר דמכל מקום לא חייש אביי לשמא מת לזמן מרובה אבל לשמא ימות לזמן מרובה מיהא חייש אי נמי אביי לית ליה טעם דאין זיקה כדאיה ס"ד מעיקרא כד' אחין ולית ליה כלל דבטול מצות יבמין: **למיתה** דתרתי נמי חיישינן. וא"ת הא אמרינן בפרק ד' אחין אי הכי תמצא נמי ומשני למיתה דחד חיישינן למיתה דתרתי לא חיישינן י"ל דביום אחד כמו כן שיש לחוש למיתה דחדא יש לחוש למיתה דתרתי דהא והא לא שכיחא אבל לזמן מרובה שכיחא טפי מיתה דחדא ממיתה דתרתי אי נמי טעמא כדאמרינן בסוכה בפרק הישן (דף כה.) דמעלה עשו בכפרה ויש לחוש יותר ובסוכה בפרק הישן (דף כג:) פריך על ההיא דאביי אדאביי ומשני איפוך הא ר"מ הא רבי יהודה דלא חייש וטעם דר' יהודה דהכא משום מעלה אבל למסקנא דהתם לא צריכא תו לטעם דאיפוך ולטעם דמעלה עשו בכפרה א) (מיהו) לאתי דבעי למימר בפרק הישן דטעם דרבי יהודה משום דמעלה אע"ג דבעלמא לא חייש איכא בלא מתלוקות בדבר דרבי יהודה חייש דוקא בכפרה ור"מ אפילו בעלמא חייש ורבנן דהכא אפי' בעלמא לא חיישי: **דעבדינן** ליה צרה כ"ש דמזדרז טפי. וא"ת מאי האי דקאמר לעיל ניחוש לשמא ומשני דחיישינן לטומאה משום דשכיחא מאי קושיא הא הכא קאמר דמתקינין לו כהן משום דלזדרז טפי ועל ידי כך הוא מתוקן

א) נ"ל מיהו.

מבנה

◇ "מודה ר' יוסי"

נושא (עד צמ"ב)

שיטת ר' יהודה - אף אשה אחרת מתקינין לו

תת נושא

מציאת פתרון שיהיה רק אשה אחת [לכה"ג] ובו בזמן אשה שניה מזומנת כממלאת מקום

מבנה

△ סדרה של הצעות של פתרון ע"י גט בתנאי